

ביאור סוגי' בפרשה

מהרב אברהם גוטל ר"י דביר הקדש מ.ע.

צווי הי"ת לבלעם

א. ויאמר אלוקים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא סוף ראשון. ויבא אלוקים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם וכו' סוף שני. ובפסוקים שלאחריהם ויקם בלעם בבקר ... וילך עם שרי מואב. ויחר אלוקים כי הולך הוא. ולכאורה כל העניין תמוה אם הי"ת אינו מעוניין שבלעם ילך למה נתן לו מקום לטעות ואמר לו אם לקרא לך קום לך אתם ואם הי"ת נתן לו הסכמה עכ"פ לפום ריהטא למה חרה אפו בו, עד שכבר מששת ימי בראשית הי' צריך לברא את פי האתון עבור מה שעומד להתרחש בהמשך.

ב. ופרש"י אם לקרא לך קום לך אתם כלו' אם הקריאה שלך שתקבל עליה שכר קום לך אתם ועל כרחך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה. וכוונתו לבאר מדוע כאן הותר לו לילך והת' לא הותר לו לקלל אלא רק 'ללכת לצורך פרנסה' ואעפ"כ הלך בלעם ע"מ לקלל, אמר, שמא אפתנו ויתרצה. ולכן ויחר אף אלוקים כי הולך הוא ומוסיף רש"י ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך ולכאורה כל הקשיים הנ"ל מיושבים בכך עד שלא זכיתי להבין למה רש"י הוסיף נתאוה ללכת נגד רצונו ית' הרי ללא תוספת זו נמי הכל מיושב.

ג. ואמר לי ידידי הרב אליעזר קאהן הי"ו לתרץ באופן אחר דזה דומה לילד שמבקש דבר מאביו ויש סיבה לדחותו רק לא תמיד ניתן לומר זאת אז האב אומר לא. הילד מתחנן ואז האב נותן תשובה 'טוב תעשה מה שאתה מבין' שכל הנמצא שם מבין שכוונתו לומר 'ואני מאוד מקוה שתבין לא לעשות'... והילד הבין טוב טוב את הנאמר, ובכ"ז הלך ועשה וכי לא יכעסו עליו... וביאור זה קרוב לדברי האב"ע וכדלקמ'.

הנה האב"ע מביא את קושיית הגאון איני יודע למי כוונתו כנ"ל דאיך אמר לו הי"ת קום לך אתם הרי אמר לו קודם לא תאור את העם ותי' שהי"ת רצה לכבד את בלעם לכך לא נתנו ללכת עם השרים 'הפשוטים' עד שיבואו השרים הנכבדים ועיין לקמן אות ו שהבאנו את האוה"ח הקד' לבאר שהי' זה 'שכר שיחה נאה'. רק שזה לא מתרץ על הקושיא מחרון האף. לכן האב"ע מסביר זאת כפי שמצינו בשליחת המרגלים שהי"ת אמר לעם ישראל עלה רש ועם ישראל לא האמין בה' ובקש לשלוח מרגלים אז מרע"ה שאל את הי"ת שהסכים אמר לו שלח. והסוף ידוע. ה"ה לכאן שלאחר שהי"ת אמר לו לא תלך עמהם מה הטעם לומר לשרים הנכבדים שבו נא בזה גם אתם הלילה ואדעה מה ידבר ה' עימי הרי כבר נאסר עליו לקלל אלא שחשב רעה ולכן הי"ת נתן לו רשות עד שדרשו במדרש רבה כ' יב מכאן שבדרך אדם רוצה לילך בה מוליכין אותו רק דהוסיף ואמר לו שלא ידבר רק מה שיאמר לו. והעד לזה ויחר אף ה' כי הולך הוא.

ד. הרמב"ן מביא את רש"י ואח"כ את קושיית הגאון ואת דברי האב"ע ואומר על כל העניין 'וכל זה איננו שווה לי' דאת תי' הגאון דוחה בטענה פשוטה שאם הי"ת אמר לו 'לא תאור' מה טעם להתיר זאת עם שרים נכבדים. ואת ביאור האב"ע דוחה שלא יתכן שהי"ת יחזור בו בעבור עיקשות השואל ולא יתכן שיעניש הי"ת בדבר שנתן עליו רשות וענין המרגלים כבר באר הרמב"ן במקומו הארכנו בזה במאמר המרגלים ש.ז. ובקצרה א. נצרך לשלוח מרגלים כהשתדלות מלחמתית לבדוק איזה מקום נח יותר לכבוש ושאר דרכי הכיבוש ב. לקבל יותר רצון לכבוש את א"י באשר היא טובה ע"י ראיית פירותיה, וה' רק צוה לשלוח י"ב מרגלים נשיאים שאולי זכותם תגן שלא יפלו בחטא ואם יפלו אז כל השבטים יהיו שווים. ומה שנענשו הוא לא על עצם שליחתם אלא על שהוציאו דיבה לעומת זאת כאן החרון הוא לא כיון שקילל אלא כיון שהלך ומוכח שזה לא מהלך וסיבת הדברים.

מסביר הרמב"ן שהי"ת בתחילה אמר לבלעם לא תלך עמהם שהרי ממלא לא תאור אותם אז עבור מה ללכת הרי כל הסיבה שבאו זו עבור זה שיבא לקלל. רק בלק לא האמין שבלעם שואל את הי"ת ושזו התשובה מהי"ת ולכן הבין שצריך 'להשקיע יותר' לכן שלח שרים רבים ונכבדים והבטיח לו 'הרים וגבעות' ובלעם ענה שלא תעזור כל ההשקעה שזה לא תלוי בו ולא בממון. ולכן ישאל שוב מהי"ת מה הציווי נכון לעכשיו וזה עשה כהוגן כי יאמר לו ה' מה לענות להם או לגלות עתידות מה יקרה להם בעתיד. והי"ת אמר לו הרי אמרתי לך שא"א לקלל את ישראל רק אם השלוחים עדיין יהיו מעוניינים שתלך אתם לא ע"מ לקלל אז לך אתם ובתנאי שאך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה' פ' אפי' אם אצווך לברכם, זה מה שתעשה. וזאת כי הי"ת רצה שעם ישראל יתברך מפי נביא לגויים.

ובלעם הי' צריך לומר זאת לשרי בלק כיום זה נקרא 'גילוי נאות' רק בלעם מאוד רצה ללכת עמם ולכן לא אמר להם ולא כלום ולכן חרה בו אף ה' שהרי פשיטא שאם הי' אמר להם שלא הולך ע"מ לקלל אלא יותר מזה אפי' יכול שיברכם לא היו נותנים לו לבא עמם ויותר מכך דיש כאן חילול ה'שהרי אם בפעם הא' לא הלך כי לא ניתנה לו רשות והולך עמם בפעם הזו הרי שנתנה לו רשות לקלל את עם ה' וכאשר לא יקללם יאמרו הי"ת נמלך או מהתל בהם, והרי חלילה לה' לעשות כדבר הזה דהא נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם שמואל א' ט"ו כ"ט.

ויש מסדר הדברים בדברי רמב"ן שבתחילה מביא את רש"י ואז את קושית הגאון מדוע אמר ה"ת קום לך לאחר שאמר לו לא תלך עמהם ותי' ודברי האב"ע ודחייתם, ופי' הרמב"ן עצמו מקום להבין שהרמב"ן ראה את קושיית הגאון כקושיה על רש"י ואני לא זכיתי להבין מה קשה קושיה זו הרי רש"י ביאר היטב כאמור אות ב' שהותר לו ללכת רק 'לצורך פרנסה' והלך ע"מ לפתות את ה"ת.

ה. הכלי יקר מקשה מעבר לקושיות הנ"ל מדוע לשלוחים השניים נתן לו ה"ת רשות ללכת עמם ואז כשהלך עמם חרה אפו מדוע פעם נקראים שרי מואב ופעם שרי בלק ופעם אנשים ומתוך דהנה היו שם ב' מיני שלוחים שרי בלק הם שליחי בלק עצמו והם השרים החשובים ולהם קורא אנשים מלשון חשיבות ושרי מואב הם שרי המדינה שהם יותר פשוטים אך הם מארץ מואב. והוא כי בלק הי' מלך מואב רק בעת ההיא ריש פרשתן ופרש"י שהי' מנסיכי מדין ומינוהו לצורך השעה כך שלא ה' מתושבי מואב ולכן מב' סיבות שרי בלק פחות להוטים אחר קללות בלעם משרי מואב: א. כאמור שרי מואב שייכים למואב ולהם הארץ משא"כ שרי בלק שהינם רק 'ועדה קרואה' למואב אז הם פחות 'רגישים' ב. כיון שהם יותר נכבדים פחות ירצו שבלעם יעבור על רצון ה' ולא הבנתי ממתי יש הבדל אצל גוי ברצון לשמוע לקול ה' בין נכבד לנקה וצ"ב

עפ"ז מבאר הכל"י דהנה נקראו גם שרי בלק וגם שרי מואב 'זקני מואב' והלכו אל בלעם זקני מואב וכאשר דחה אותם למחר, נשאר רק שרי מואב כי להם 'בער' הדבר אבל שרי בלק לא נשארו כי אם לא אז לא... והי"ת שאלו מי האנשים האלה עמך וכאמור אנשים הם שרי בלק תדע לך שהרי לאחר מעשה האתון אמר לו ה"ת קום לך עם האנשים ומיד נאמר וילך עם שרי בלק ולכן כאן צריך לדחוק שמי' הכוונה ל'כי' כלו' וכי האנשים החשובים האלה עמך ומדוע נשארו רק הפחותים וענה בלעם בלק שלח אלי וממלא שרי מואב שלהם נוגע העניין נשארו ושרי בלק לא נשארו עמו שלא כ"כ קריטי עבורם.

ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל ארצכם כי מאן ה' לתתי להלך עמכם וכ"ש עם שרי מואב ולא זכיתי להבין איך דיבר עמם הרי שרי בלק לא נשארו ויקומו שרי מואב ויבואו אל בלק כי להם בוער הדבר אבל שרי בלק פחות אכפתיים לכן הם לא הזדרזו לתת תשובה לבלק. ואז שלח בלק עוד נכבדים והי"ת אמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם דווקא כי הם חשובים ולא יפתוך לעשות נגד רצון ה"ת ולא עם הפחותים שמא יפתוהו לעבור על רצון ה"ת. ובכ"ז ויקם בלק בבוקר וילך עם שרי מואב הפחותים הפך רצון ה"ת ולכן ויחר אך אלוקים בבלעם ואחר מעשה האתון אמר לו המלאך לך עם האנשים הזהירו ללכת עם החשובים דווקא. וקשה לי דאך יתכן ששלחו לו שרים נכבדים והוא יעדיף ללכת עם הפחותים כשהמשנה באבות פ"ה מגדירה את בלק כבעל רוח גבוהה. רק שאין לי תי' אחר על דקדוקי הכל"י וצ"ע.

ו. האוה"ח הקד' מקשה מדוע כתוב 'אם' לקרא לך באו האנשים איזה ספק הי' כאן שנאמר 'אם' ולמה ה' חזר בו מהאיסור ללכת לקלל ומעיקרא מה סבר והשתא מה סבר. ומתוך דהנה היו לפני ה"ת ב' דרכים ובכל א' מהם יש חשש. דאם יסכים ה' עם הליכתו יחשבו העמים שרשותו של בלעם בידו ולא ידעו ש'ששלת הכלב' ביד בעליו וה' רצה לפרסם שאין ביד בלעם להרע או להטיב למי שאין הי"ת חפץ. מאידך אם לא יניחנו ללכת יש חשש אחר כי יאמר בלעם שהי"ת ירא ח"ו ממנו ולכן מנעו מלקלל. על כן הי"ת סלק את החששות באופן זה בתחילה אמר לו לא תלך עמהם לומר לגויים שאינו ברשות עצמו. והי"ת שילם שכרו ע"ז שבלעם מעצמו אמר שאינו ברשות עצמו ושכרו הי' א. עצם האיסור ללכת שהרי בלא"ה לא יקבל כבוד וכמ"ש והנה מנעך ה' מכבוד ב. גם כשהלך לקבל שכרו על עצתו שנתן להם נהרג בחרב לכן הי"ת מנעו מללכת אתם מלכתחילה. ג. עוד שכר קיבל בזה שהי"ת מנעו מללכת איתם כדי שישלחו לו שרים נכבדים.

ובשליחות הב' בכדי למנוע את החשש הב' שיאמרו שח"ו הי"ת ירא מבלעם לזה אמר לו הי"ת קום לך אתם ודע כי ידי מושלות בך. ולא אמר לו בהחלטיות לך אלא 'אם לקרא לך' כל' אם תהא לך תועלת מזה לך אתם וכוונת הי"ת הייתה לרמוז לו לעשות קסמים לבדוק אם הוא הולך להרוויח מזה וכשהי' בודק הי' רואה בקסמיו שאין הוא הולך להרוויח מכך כלום ויחדל מללכת ואז אולי לא הי' מציע את עצת בלעם והייתה נמנעת רעה מישראל וגם הי' כאן שוב את השכר הב'. לבלעם שכאמור אם לא הי' מציע את עצתו לא הי' בסוף נופל בחרב.

אך הוא נפש רשע והלך, לכן חרה אף ה' בו מד' סיבות א. כי אם הלך זה כי הי' ברור לו שירויח מכך וזה בהכרח כי יצליח לקלל נגד רצון הי"ת. כך 'משדר' במעשיו. וזה סיבה הא' לחרון האף. ב. ועוד כי לא אמר לשרים שה' נתן לו רשות ללכת וזה בא לרמז שהוא בעה"ב. גם ע"ז קיבל חרון אף. ג. ועוד שבזוה"ק מבואר עה"פ וילך שפי שדרך המשרה עליו כוחות הטומאה להתבודד וכשראה הי"ת שהוא מבודד שהולך לבד ללא שרי בלק שנאמר כי הולך 'הוא' משמע שמכין את עצמו לקלל לכך חרה בו אפו. ד. עוד אפשר לומר בפשטות ש'הולך הוא' רוצה לומר שהי' רוצה ללכת גם ללא שבקשוהו ובזה גילה שנאתו לעם ה' וגם עבור זה קיבל חרון אף.

ז. ידועים דברי הגר"א שמחלק בין המילה 'אתו' למילה 'עימו' שאתו זה שותפות במעשה ללא אותה מטרה כאדם שאסף טרמפ שנוסע אתו ברכב אבל כ"א נוסע במטרה אחרת אבל עימו זה שגם המטרה זהה. מעתה הכל מובן שהי"ת אמר לו בתחילה לא תלך עמהם עם אותה מטרה אך בשליחות הב' אמר קום לך איתם לא עם אותה מטרה אך בלק וילך עם שרי בלק לכן ויחר אף ה'. והדברים נפלאים ולכאורה רש"י והרמב"ן והאוה"ח הק' אמרו זאת בלשונם ולכל"י כנראה שאי"ז מתאים..

ומאוד קשה לי על דברים אלו מרש"י פ' וישב שני עה"פ ויתנכלו אותו פי' רש"י איתו עימו כלו' אליו ולגאון אין זה כך וצ"ע.